

BAÁN TIBOR

A költő hazatér

"Kiszállok a Futurum vonatából és nemzetiszín
bugyorral a hónom alatt elindulok Zala felé"

(Futóhomok)

Bécs Ernőt nemcsak verseiben oly gyakran s oly szeretettel emlegetett Zala, útnak indító szűkebb pátérija fogadja most be, hanem a tágasabb haza is. Bizonyosága ennek, hogy a költő *Fölött, alatt, között* című posztumusz kötete, melyet bizvást tekinthetünk az életmű egészét reprezentáló válogatásnak - megjelenőben. Mindebben nem valami kegyeletes aktust kell látnunk, hanem - s itt Poszler Györgyöt idézem - „a költészet életerejének” megnyilvánulását. Szellemi diadalt.

Bécs Ernő ugyanis hiteles, eredeti lírai világot tár verseiben elének. Témái közt elemi erővel jelenik meg a fiatalon átélt háború, majd az ötvenes évek tragikus hazugságvilága s persze a Kádár-korszak szellemi kilátástalansága. Bécs Ernő lírájában mindez összekapcsolódik a nagyvárosi lét ellentmondásainak, a civilizáció válságának képzetével. A lét újra meg újra mint hiány és szenvedés jelenik meg. A *Tél* című háromsorosban így: „Éles a fagy, mint a kések./ Csattan, mint ütés a vasban./ Kék üveggé fagy a lélek.” A versben tetten érhető József Attila-hatás tulajdonképpen félrevezető. Bécs Ernő ugyanis a nagyvárost újszerű módon láttató Kassáktól tanul, akinek expresszív nyelvi ereje, ez az avantgarde robbanóanyag; Bécs verseiben is váratlan módon ez nyilvánul meg. A *Strófák az Őszben* c. vers számos példával szolgál: „Komor házak utcabörtönében kongtak-bongtak magánok/ Lépteink.” Vagy: „Vérünket és könnyeinket felitták a sápadt városi virágok./ Akartuk egymást, s megtömtük hangjainkkal a termék üres tüdejét.” Ugyancsak az avantgardé líra merész képalkotó leleménye hitelesíti a *Gyermekkori anziksz* című verset, mely így zárul: „Anyám arcára néztem,/ és olyan lett az este, mint egy nagy, fekete Vasaló.”

A másik hatás, mely a Kassák-féle inspirációnál is fontosabb, Füst Miláné. Mit tanult tőle a költő? Az élmény epikus transzformálását, a lelkiállapot képsorozattá szervezését, a cselekmény vizionálását. Mindebben, mint ez a *Gyermekkori anziksz* idézett soraiból is kiténik, s ez már a Bécs Ernő-i líra egyik fontos leleménye, idegesen feszült, máskor megejtően lágy festőiség nyilvánul meg. Chirico képeit idéző módon e lírában hangtalan szellemárnyakként jönnek-mennek a vonatok, mint az örök úton levés mitikus jelképei. Bécs másik, igaz, ritkábban jelentkező motívuma az angyal, aki Kondor Béla festészetéből is ismerős. De lássunk néhány példát arra, hogy miképp, milyen összefüggésben tűnnek fel az említett motívumok a versekben. Például így: „Dologtalan napjaink / a magasvasutak örökké vágató mozdonyai” (*Levél az alkoholról*). Máskor így: „csökjait elmelesi a vonatfűtő, / szájukban füstöl a kenyér. // Csonka álmutat őrzöm a csikk-temetős megállóiban / aztán égbe száll velem is a

Zöld Vonat” (*Váltókon*). Az *Elementek a vonatok* című versben pedig így: „a szemafor szemhéja lecsukódik, / zuhanni készül a pillanat”. Ugyancsak drámai hatású kép a következő: „Katonák mentek a szürkületbe menekülő Nap után, / a lombokon macskeszemmel gubbasztottak / a feketeszárnyú angyalok”. Ugyanez a motívum a *Mikor a költő elé állt az Angyal* című versben a felelősségvállalás („van itt dolgom elég”) s az erkölcsi ítélkezés („Meddig várjak mosdatlan mágusok között / a bebocsátásra”) helyzetében villan fel. A tragikumot a lírában a szerelemvágy és a gyerekkori édenként felvillanó zalai táj hívása ellenpontozza. Utóbbira példa - többek közt - a *Zalai számvetés*: „Mosolygó lapályok, gótikus fenyeserdők, / ez a pátériám! / Hittem révült bolondoknak, kurjongató boldogoknak, mégsem találtam helyemet sehol... / .../ Fölballagok a fehér falú kápolnához, kitérül előttem a táj.../ ... / Szülőföldem, köszönöm hatalmad! / Sosem feledem a keresztutak szegényszagú Madonnáit”

Ezt a vallomást csak megerősíti, magasabb hatványra emeli a létezésbe szerelmes költő, aki verseiben egyre gazdagabb, egyre teljesebb egységben látja a világot. Nem utolsó sorban azért, mert egyre jobban szorítja az idő, hiszen „*Szitafejű kétségek sakkoznak*”, illetve „szóba jöhet az is, hogy megesz a fene // csaposok köptek a sarkamra, / rémült vagdaltak ugráltak elem a büfékben / Hiába söpörtem a szerelvényt / fölpofoztak a cefreszagú állomások” (*Fölött, alatt, között*). Bécs Ernő mindennek tudatában hősieles elszántsággal viszonyul a kikerülhetetlen véghez, mint ez a *Vasárnap* című vers keserűen ironikus számvetéséből is kiténik: „ötven után újra kiastad a szerelmet, / munkagödörben szaporodnak a macskakoponyák. // Kitzüheted melledre a Carcinoma hibernált csillagát. // Vivát!”

A művekből következtethetünk Bécs Ernő élettörténetére, érte ezen nem annyira a külső eseményeket, mint inkább a lelki mozgások kifejezésének igényét. A közérzet alakulásának vízióját. Külön bravúr, ahogy valóság és fikció, emóció és ráció (úgy is, mint történelmi, bibliai utalás, szerepjáték, családi legenda, közvetlen és közvetett vallomás, filozofikus összegzés, stb.) ötvöződik a versekben. Ám azt is látnunk kell, hogy ez a sokféle hatást szintetizáló líra mind rimes-ütemes, mind kötetlen megnyilvánulásaiban képes a lét átfogására, az egyediben az általános felmutatására.

Igy lesz Bécs Ernő költészete hiteles vallomás, megrendítő tanúságtétel. Egy magányos Don Quijote, egy lovag küzdelmének története a hiteles emberi szóért. Azért a megfellebbezhetetlenért, melyről a kötetzáró *A Lovag története* című versfűzés egyik darabjában ezt olvashatjuk: „Az én imámat akarom, amit gyermekségem óta keresek. / mennem kell, hogy elmondhassam egyszer az Igét.”

(Bécs Ernő posztumusz kötete elé.)